

«ШИФР»
(Система насаджень)

**"ХАРАКТЕРИСТИКА СИСТЕМИ ЗЕЛЕНИХ НАСАДЖЕНЬ М.
МЕЛІТОПОЛЯ (СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ)"**

2021 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ФІЗИКО-ГЕГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА М. МЕЛІТОПОЛЯ.....	5
1.1. Кліматичні умови.....	5
1.2. Ґрунти.....	6
РОЗДІЛ 2. ОБ’ЄКТИ І МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	7
РОЗДІЛ 3. ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО ПРОЕКТУВАННЯ СИСТЕМ ОЗЕЛЕНЕННЯ МІСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ.....	9
РОЗДІЛ 4. ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЕЛЕНИХ М. МЕЛІТОПОЛЯ.....	14
4.1. Насадження загального користування.....	14
4.2. Насадження обмеженого користування.....	15
4.2.1. <i>Насадження при школах, технікумах, вищих навчальних закладах.....</i>	<i>16</i>
4.2.2. <i>Насадження при дитячих садках і яслах.....</i>	<i>18</i>
4.2.3. <i>Насадження при клубах, палацах культури, громадських будинках і насадження при науково-дослідних установах.....</i>	<i>20</i>
4.2.4. <i>Насадження при лікарнях та інших лікувально-профілактичних закладах.....</i>	<i>22</i>
4.2.5. <i>Інші структурні елементи системи насаджень обмеженого користування.....</i>	<i>24</i>
ВИСНОВКИ.....	26
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	28

ВСТУП

Актуальність роботи. Деревні насадження відіграють дуже важливу архітектурно-планувальну функцію в загальній інфраструктурі сучасних міст. Вони значним чином впливають на естетику міського середовища, покращують мікроклімат і санітарно-гігієнічні умови міст, створюють гарні умови для відпочинку на відкритому повітрі [1]. Крім того, вдале і продумане розміщення зелених насаджень дуже часто маскує архітектурні недоліки міст, які дісталися нам в спадщину від "радянських часів" коли будівництво і розміщення будинків (далеко не кращих проектних рішень) в центральних частинах міст вважалося значним досягненням і пріоритетом. Радянський "стандарт" розміщення "типових" багатоповерхівок, на жаль, зберігається і сьогодні, а зеленим насадженням в міській інфраструктурі відводяться останні місця.

На півдні України практично відсутні міста де зелені насадження займали би провідні ролі і вдало вписувалися в загальну архітектурно-планувальну структуру.

Дуже гостро стоїть проблема створення багатофункціональних зелених насаджень в м. Мелітополі. Стихійний характер посадок, використання не відповідного видового асортименту дерев і чагарників, стали причиною низки негативних явищ в житлово-комунальному господарстві міста (розміщення дерев на інженерних комунікаціях, відсутність до них свободного доступу, руйнування асфальтного і плиткового покриття, наявність значної кількості аварійних дерев, низький естетичний рівень вуличних деревних насаджень та ін.). Так, на 2020 рік по місту Мелітополь в чергу на знос стояло близько 3500 тисяч аварійних дерев.

Таким чином, проведення архітектурно-планувального аналізу системи зелених насаджень м. Мелітополя і визначення перспектив її подальшого розвитку є актуальним і своєчасним.

Об'єктом нашого дослідження є існуюча система зелених насаджень

міста Мелітополя, а **предметом** дослідження - структурні компоненти системи зелених насаджень міста - алейні посадки центральної частини міста, паркові зони, масиви, зелені насадження зони приватної забудови.

Мета роботи: провести аналіз системи зелених насаджень м. Мелітополя і визначити шляхи оптимізації і перспективи її подальшого розвитку.

Для вирішення поставленої мети розв'язувалися наступні **завдання:**

- дати фізико-географічну характеристику м. Мелітополя;
- проаналізувати основні вимоги до проектування систем озеленення міських територій;
- охарактеризувати вимоги до розміщення зелених насаджень в місті та підбору рослин при проектуванні;
- дати характеристику насаджень загального і обмеженого користування м. Мелітополя;
- розробити рекомендації щодо оптимізації системи зелених насаджень м. Мелітополя.

Теоретичне та практичне значення: аналіз існуючої системи озеленення міста дозволить розробити конкретні заходи щодо їх утримання, управління, оптимізації та стратегічного планування робіт з озеленення міських територій.

Структура роботи: робота викладена на 30 сторінках і складається з вступу, чотирьох розділів, висновків та списку використаної літератури, який нараховує 30 джерел.

РОЗДІЛ 1. ФІЗИКО-ГЕОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТКА М. МЕЛІТОПОЛЯ

Мелітополь - місто обласного підпорядкування на півдні Запорізької області, адміністративний центр Мелітопольського району. Площа міста складає 49, 66 км² [2].

На сьогодні чіткої межі між землями Мелітополя і Мелітопольського району немає. Найчастіше межею виступають межі сільськогосподарських угідь. Перспективи подальшого укрупнення місцевих громад за рахунок об'єднання їх з містом може значним чином змінити сучасні адміністративні межі Мелітополя.

За оцінкою на 2010 рік населення Мелітополя складає 157 600 чоловік [3]. Таким чином, Мелітополь є другим за величиною містом в Запорізькій області та 34-им на Україні.

На сьогоднішній день місто практично зберігає загальний облік та планування 80-90 рр. ХХ століття [4].

1.2. Кліматичні умови

Клімат в Мелітополі помірно-континентальний з жарким, посушливим літом, частою повторюваністю посух і суховіїв. Практично у всі періоду року спостерігаються пилові бурі. Зима помірно холодна, малосніжна. Середньорічна температура повітря дорівнює + 9,4°C. Середня температура повітря найхолоднішого місяця (січень) коливається від -3,5 до -4,5°C, найтеплішого - (липень) від 22,5 до 23,5°C. Середня річна кількість опадів складає 400-450 мм. Тривалість безморозного періоду становить 180-185 днів. Сума активних температур повітря понад +10°C змінюється від 3000°C до 3400°C [5].

Високий показник суми активних температур повітря обумовлює сприятливі умови для вирощування різноманітного асортименту декоративних деревних і чагарникових порід.

1.3. Ґрунти

Залежно від різноманітності літологічного складу підстилаючих гірських порід, кліматичних умов, рослинності, рельєфу та інших факторів на Мелітопольщині сформувалися ґрунти чорноземного і каштанового типів [6-8].

Природні ґрунти в місті практично повністю деградовані і замінені антропогенними. У східній частині міста представлені піщані та супіщані ґрунти.

У долині річки Молочної (в межах міста) зустрічаються лучно-чорноземні солонцюваті ґрунти з вкрапленням плям солонців [8].

Особливе значення для охорони ґрунтового покриву в межах міста набуває боротьба з вітровою та водною ерозією.

Таким чином, в ґрунтовому покриві міста Мелітополя відмічається значна строкатість. Аналіз кліматичних та ґрунтових характеристик міста свідчить про те, що в умовах Мелітополя спостерігається значна строкатість кліматичних умов, яка доповнюється різноманітністю ґрунтів, включаючи і техногенні ґрунти, які майже домінують в межах міської забудови.

РОЗДІЛ 2. ОБЄКТИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

За геоботанічним районуванням України територія м. Мелітополя входить до Дніпровсько-Азовського геоботанічного округу злакових та полиново-злакових степів та подових лук, Чорноморсько-Азовської степової підпровінції, Понтичної степової провінції, Євразійської степової області [9, 10].

Об'єктом дослідження виступала сучасна система зелених насаджень в адміністративних межах м. Мелітополя. Дослідження видового складу деревних насаджень міста проводилося у 2019-2020 роках маршрутними методом за традиційними геоботанічними методиками [11, 12]. Інвентаризація деревних насаджень проводилася протягом 2019-2020 рр. в різних частинах м. Мелітополя, які включали райони багатоповерхової забудови, паркові зони, райони приватної забудови тощо (рис. 1). Для зручності проведення інвентаризаційних досліджень нами були виділені модельні площі, які розташовувалися в межах інвентаризаційних ділянок. Інвентаризаційні показники дерев визначалися нами згідно галузевих комунальних норм, які викладені в інструкції з технічної інвентаризації зелених насаджень ГКН 03.08.007-2002 у містах і селищах міського типу України [13].

Рис. 1. Розміщення інвентаризаційних ділянок в межах м. Мелітополя

Вік дерев та чагарників визначався за допомогою біометричних показників (діаметр стовбура та його висота) [14]. Висота дерев визначалася за допомогою лазерного дальноміру-висотоміру "Nicon Forestry 550".

Видова назва дерев наводиться згідно флористичних і дендрологічних зведень [15-20].

РОЗДІЛ 3. ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО ПРОЕКТУВАННЯ СИСТЕМ ОЗЕЛЕНЕННЯ МІСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Зелені насадження є одним із найважливіших і найефективніших видів благоустрою міста. Містобудівне значення зелених насаджень досить різноманітне. Зелені насадження є потужним регулятором температурного режиму міста, сприятливо впливають на склад і чистоту повітря, можуть бути використані для боротьби з міським шумом: створюють ландшафтну різноманітність міста в цілому й окремих його частин; поліпшують самопочуття людини, створюючи на неї великий гігієнічний і психологічний вплив.

При проектуванні озеленення міста слід прагнути створення крупних зелених масивів у поєднанні з природними та штучними водоймищами і спортивними спорудами. Система таких комплексів має доповнюватися системою порівняно невеликих озелених територій: садів, бульварів, скверів, озелених пішохідних шляхів-алей.

Згідно з ДБН Б 2.2.-12-2018 [21], у міських і сільських поселеннях треба передбачати, як правило, безперервну систему озелених територій та інших відкритих просторів, які у поєднанні з заміськими повинні формувати комплексну зелену зону.

Зовнішні межі комплексної зеленої зони треба проводити по межах землекористувань, природних рубежах, транспортних магістралях.

Міські зелені насадження залежно від свого призначення та місцеположення в місті розподіляються на три категорії - насадження загального користування, насадження обмеженого користування і насадження спеціального призначення [22-30].

Вказані категорії насаджень представлені в Мелітополі різноманітними структурними елементами (табл. 1).

Таблиця 1.

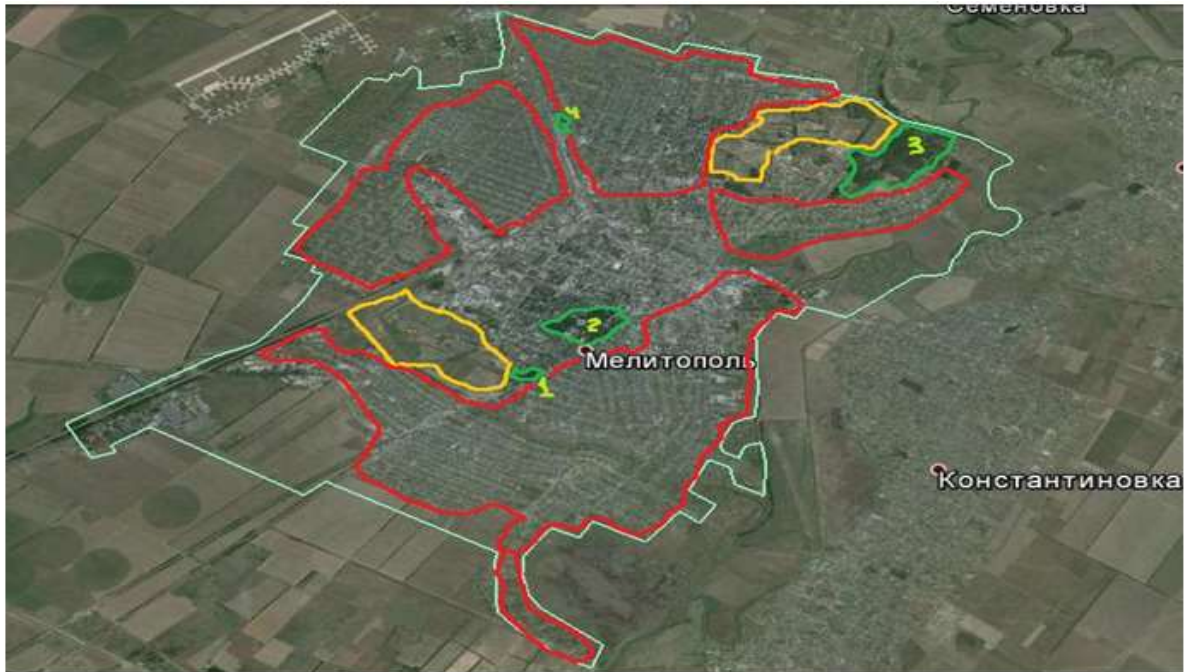
Структурно-функціональна характеристика зелених насаджень м. Мелітополя

№/п	Категорія насаджень	Структурні елементи
1.	Загального користування	<p>центральні і районні парки культури і відпочинку, призначені для відпочинку населення і організації масових культурно-просвітницьких, політичних заходів, для фізкультури і розваг</p> <p>меморіальні парки</p> <p>насадження на вулицях і площах</p> <p>лісопарк у незабудованій частині міста з домінуванням в ньому лісових насаджень, що використовується для відпочинку і спорту</p>
2.	Обмеженого користування	<p>насадження при школах, технікумах, вищих навчальних закладах – озеленені ділянки для занять фізкультурою та відпочинку</p> <p>насадження при дитячих садках і яслах (озеленена ділянка зі затіненими і відкритими майданчиками для ігор, фізкультури і сну дітей)</p> <p>насадження при клубах, Палацах культури, громадських будинках (озеленена ділянка, призначена для фізкультурних занять, культурно-просвітницької роботи і відпочинку)</p> <p>насадження при науково-дослідних установах (озеленена ділянка, що використовується для фізкультурних занять і відпочинку співробітників)</p> <p>насадження при лікарнях та інших лікувально-профілактичних закладах (озеленена ділянка для спеціальних лікувальних процедур, прогулянок і відпочинку)</p> <p>насадження на території промислових підприємств</p> <p>насадження на території житлових мікрорайонів</p> <p>прибудинкові сквери</p>

Таким чином система зелених насаджень м. Мелітополя складається з

двох категорій зелених насаджень і 12 структурних елементів.

На цей час загальна площа зелених насаджень м. Мелітополя становить 2,2 тис. га. Але слід зазначити, що до загальної площі зелених насаджень включені території приватного сектору (займають приблизно 70% міської території) і промислові сади, які знаходяться в межах міста і займають приблизно 10% його території (рис. 2).

- зелені насадження приватного сектору; - промислові сади;
 - парки, які належать до ПЗФ України:

1 - Парк Інституту зрошувального садівництва; 2 - Парк культури і відпочинку ім. М. Горького; 3 - Лісопитомник; 4 - Парк біля залізничної станції Мелітополь

Рис. 2. Схема розміщення крупних масивів деревних насаджень на території міста Мелітополя

У місті існує 4 великі райони з приватною забудовою (див. рис. 2). Крім того, у місті є чотири парки, які належать до природно-заповідного фонду (ПЗФ) України загальною площею 74,4 га:

1) "Парк культури і відпочинку ім. М. Горького" (пам'ятка садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення);

2) "Лісопитомник" (пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого

значення);

3) "Парк Інституту зрошувального садівництва" (пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення);

4) "Парк біля залізничної станції Мелітополь" (див. рис. 2).

Сьогодні на одного міського жителя доводиться 17,2 кв. м. Але з урахуванням площі промислових садів та приватного сектору реальна цифра на одного жителя значно менша.

За нашими спостереженнями сьогодні в озелененні м. Мелітополя зустрічається 73 види дерев у складі 21 родини. З вказаної кількості в майже регулярно і масово в озелененні міста використовується всього 23 види (табл. 2).

Таблиця 2.

Найбільш поширені види дерев в озелененні м. Мелітополя

№	Українська назва	Латинська назва	Родина
1	Платан західний	<i>Platanus occidentalis</i>	Platanaceae
2	В'яз гладкий	<i>Ulmus laevis</i>	Ulmaceae
3	В'яз граболистий	<i>Ulmus campestris</i>	Ulmaceae
4	Шовковиця чорна	<i>Morus nigra</i> L. f. <i>pendula</i>	Moraceae
5	Тополя Болле	<i>Populus bolleana</i>	Salicaceae
7	Тополя пірамідальна	<i>Populus italica</i>	Salicaceae
8	Верба вавілонська	<i>Salix babylonica</i>	Salicaceae
9	Дуб північний	<i>Quercus borealis</i>	Fagaceae
10	Дуб звичайний	<i>Quercus robur</i>	Fagaceae
11	Береза повисла	<i>Betula pendula</i>	Betulaceae
12	Липа серцелиста	<i>Tilia cordata</i>	Tiliaceae
13	Робінія звичайна	<i>Robinia pseudoacacia</i>	Fabaceae
14	Клен польовий	<i>Acer campestre</i>	Aceraceae
15	Клен несправжньоплатановий	<i>Acer pseudoplatanus</i>	Aceraceae
16	Гіркокаштан звичайний	<i>Aesculus hippocastanum</i>	Hippocastanaceae

17	Ясень звичайний	<i>Fraxinus excelsior</i>	Oleaceae
18	Катальпа бігніонієвидна	<i>Catalpa bignonioides</i>	Bignoniaceae
19	Стифнолобіум японський	<i>Styphnolobium</i> <i>japonicum</i>	Fabaceae
20	Ялина колюча	<i>Picea pungens</i>	Pinaceae
21	Сосна кримська	<i>Pinus pallasiana</i>	Pinaceae
22	Ялівець віргінський	<i>Juniperus virginiana</i>	Cupressaceae
23	Широкогілочник східний	<i>Platyclusus orientalis</i>	Cupressaceae

Розширення асортименту деревних видів, на наш погляд, може бути здійснено за рахунок використання в озелененні теплолюбних видів, які в останні роки досить "комфортно" почивають себе на приватних подвір'ях - альбіція ленкоранська (*Albizia julibrissin*), кельрейтерія волотиста (*Koelreuteria paniculata*) та ін.

РОЗДІЛ 4. ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЕЛЕНИХ М. МЕЛІТОПОЛЯ

4.1. Насадження загального користування

До категорії насаджень загального користування в м. Мелітополі входять чотири структурні елементи. Аналіз показників рівня озеленення по структурним елементам насаджень загального користування по м. Мелітополю представлені в табл. 3.

Таблиця 3.

Показники рівня озеленення по структурним елементам насаджень загального користування по м. Мелітополя

Структурні елементи системи зелених насаджень	Показники рівня озеленення (%)	
	рекомендовані	фактичні
Центральні і районні парки культури і відпочинку, призначені для відпочинку населення і організації масових культурно-просвітницьких, політичних заходів, для фізкультури і розваг	15-30	80
Меморіальні парки	30-65	60
Насадження на вулицях і площах	ненормовані	-
Лісопарк у незабудованій частині міста з домінуванням в ньому лісових насаджень, що використовується для відпочинку і спорту	ненормовані	80-90

В якості модельної території для центральних і районних парків культури і відпочинку нами вибраний парк культури і відпочинку ім. Горького. Показники рівня озеленення тут перевищують рекомендовані майже в три рази.

Ймовірно, для створення більш комфортної умов в парку треба зменшити показники рівня озеленення за рахунок видалення хворих і аварійних дерев, дерев з низькими естетичними показниками і дерев небажаних порід.

Для аналізу меморіальних парків нами вибрана територія Братського

кладовища в м. Мелітополі. На нашу думку, це єдина територія в місті яка відповідає критеріям меморіальних парків. Тут фактичні показники озеленення практично повністю співпадають з рекомендованими. Але треба відмітити, що третина площі зелених насаджень тут зайнята старими екземплярами тополі білої та тополі Болле. Вік дерев перевищує 50-60 років. Ми рекомендуємо видалення старих і аварійних екземплярів тополь з заміною їх на крупномірний посадковий матеріал гіркогокаштану звичайного або платану західного. Рекомендовані види вже зростають на території меморіального парку і органічно вписуються в його структуру.

Досить проблематичним є структурний елемент - насадження на вулицях і площах. Тут відсутні рекомендовані норми, а фактичні показники озеленення дуже різняться в залежності від ширини вулиць, їх розташування в місті, часу забудови та ін. факторів.

Останній структурний елемент в категорії насадження загального користування - лісопарки у незабудованій частині міста з домінуванням в ньому лісових насаджень. В місті є тільки один лісопарк, який розташовується в його північно-східній частині. Хоча показники рівня озеленення тут не нормуються фактичний показник тут складає за нашими спостереженнями 80-90%.

Основною проблемою для лісопарку м. Мелітополя є відсутність меж винесених в натуру. Незважаючи на те, що ця територія має статус парку пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення (об'єкта природно-заповідного фонду) межі його постійно змінюються - зменшуються за рахунок видалення земель під приватне будівництво.

4.2. Насадження обмеженого користування

Найбільш репрезентативна категорія, в яку за нашими оцінками входять вісім структурних елементів. Аналіз показників рівня озеленення по структурним елементам насаджень обмеженого користування по м. Мелітополю представлені в табл. 4.

Таблиця 4.

Показники рівня озеленення по структурним елементам насаджень обмеженого користування по м. Мелітополю

Структурні елементи системи зелених насаджень	Показники рівня озеленення (%)	
	рекомендовані	фактичні
Насадження при школах, технікумах, вищих навчальних закладах	45-50	22,5
Насадження при дитячих садках і яслах	45-55	62,5
Насадження при клубах, Палацах культури, громадських будинках	40-60	10-20
Насадження при науково-дослідних установах	50	60-70
Насадження при лікарнях та інших лікувально-профілактичних закладах	55-65	55
Насадження на території промислових підприємств	не менше 25	Потребують додаткових досліджень
Насадження на території житлових мікрорайонів	не менше 25	Потребують додаткових досліджень
Прибудинкові сквери	не менше 25	Потребують додаткових досліджень

4.2.1. Насадження при школах, технікумах, вищих навчальних закладах.

Для аналізу показників рівня озеленення цього структурного елемента нами було вибрано чотири модельні ділянки - території загальноосвітніх шкіл №1, 4, 7 і 16 (рис. 3).

Вибрані школи, мають приблизно однакову площу територій і майже однакові типові проекти будівель.

За результатами наших обстежень на території вказаних шкіл зростає 15 видів дерев у складі 10 родин.

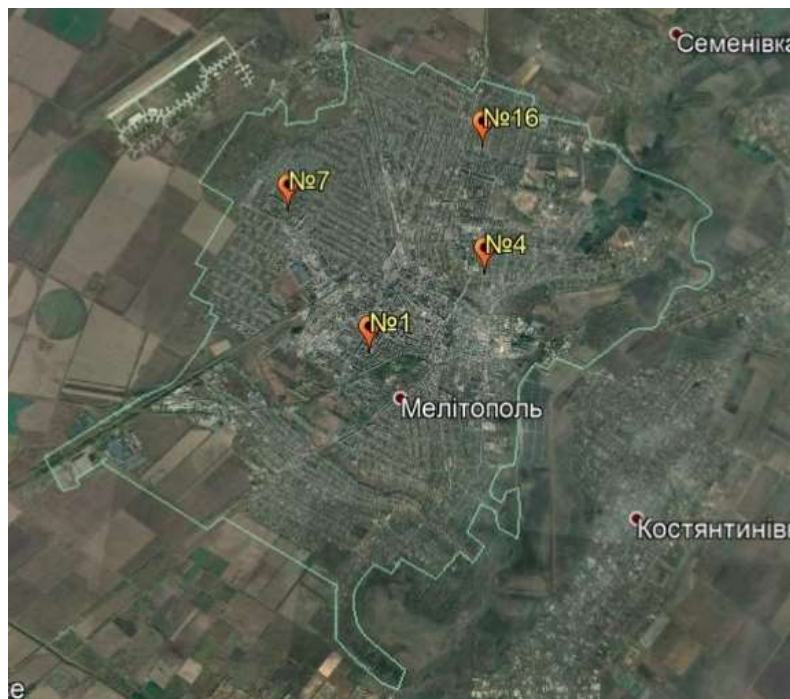

Рис. 3. Розміщення модельних ділянок загальноосвітніх шкіл в межах м. Мелітополя

Середній вік дерев по територіям модельних шкіл коливається від 20 до 40 років (рис. 4).

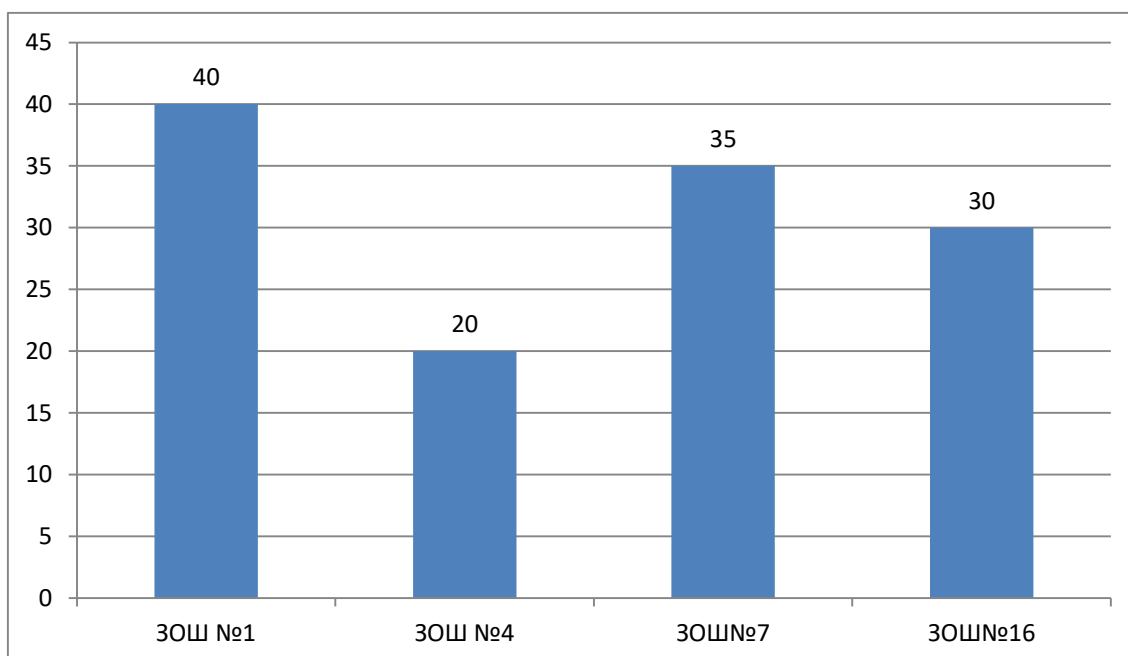

Рис. 4. Середній вік деревних насаджень по територіям модельних шкіл (років)

Вік насаджень чітко корелює з віком шкіл. Так, найбільш старі насадження

розташовуються на території ЗОШ №1, яка побудована у 1978 році, а наймолодші - на території ЗОШ №4 і 16, які здані в експлуатацію у 1996 і 1988 рр. відповідно.

Показники рівня озеленення територій шкіл представлені на рис. 5.

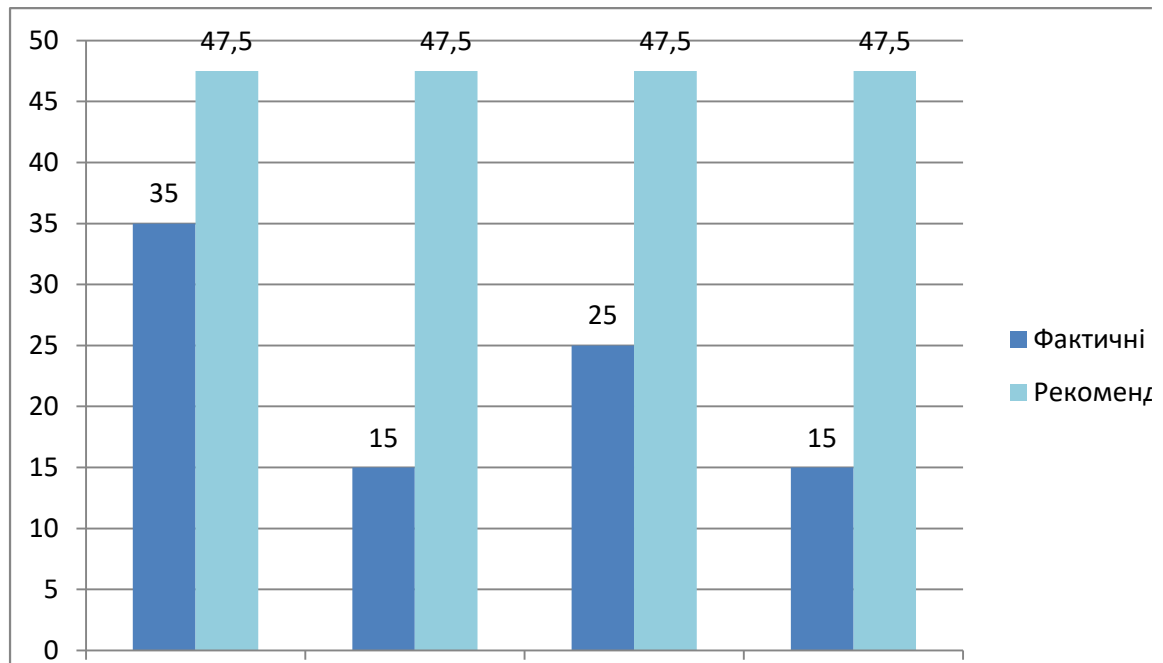

Рис. 5. Фактичні і рекомендовані показники рівня озеленення територій шкіл м. Мелітополя (%)

Найнижчі показники рівня озеленення (всього 15%) спостерігаються на територіях шкіл № 7 і 16 (див. рис. 5), що більш ніж в три рази менше рекомендованих. Для створення комфортних умов тут повинні проводитися роботи з посадки нових насаджень і доведення показників озеленення до рекомендованих нормативів.

Рівень озеленення території ЗОШ №7 складає 25% (див. рис. 5), що майже в два рази менше рекомендованих.

4.2.2. Насадження при дитячих садках і яслах. Для аналізу показників рівня озеленення нами було вибрано чотири модельних ділянки - території дошкільних заходів, які були розташовані в різних частинах міста (рис. 6).

Території дитячих садочків з номерами 1-3 знаходяться в зоні щільної багатоповерхової забудови, а ділянка 4 - в зоні одноповерхової приватної

забудови.

Рис. 6. Розміщення модельних територій дитячих садків і ясел в межах м. Мелітополя

Середній вік насаджень по модельним точкам представлений на рис. 7.

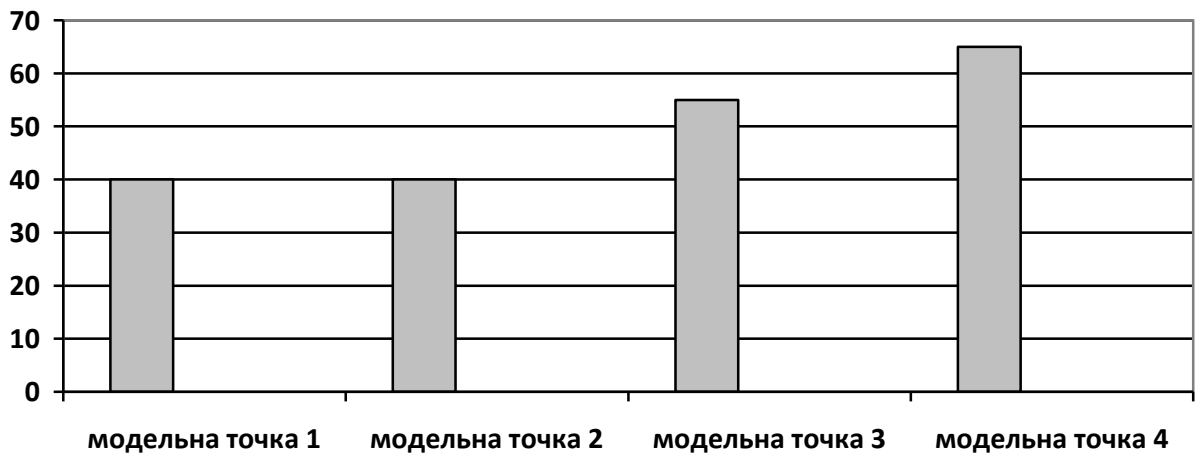

Рис. 7. Середній вік деревних насаджень по територіям дитячих садків і ясел м. Мелітополя (років)

Тут також спостерігається чітка кореляція між віком будівель і віком насаджень. Так дитячі садочки в межах модельних точок 1 і 2 мають середній

вік насаджень на рівні 40 років, що практично співпадає зі здачею їх в експлуатацію (кінець 70-х - початок 80-х років ХХ століття). Найстаріші насадження, середній вік яких дорівнює 65 років, розташовуються на території модельної точки 4 - садочок побудований на початку 60-х років ХХ століття.

Середні показники рівня озеленення по модельним точкам територій садочків і ясел представлені на рис. 8.

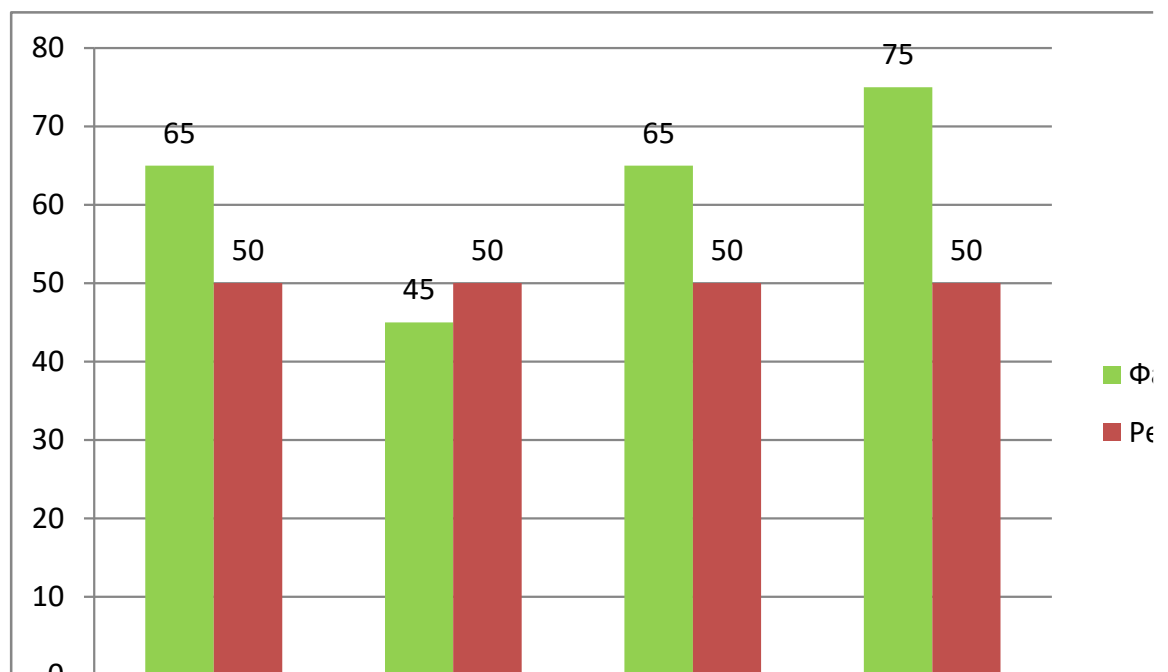

Рис. 8. Фактичні і рекомендовані показники рівня озеленення територій при дитячих садках і яслах м. Мелітополя (%)

Середній показник рівня озеленення по всім точкам складає 62,5%, а по окремим практично співпадають з рекомендованими - 45-55%. Виключення становить територія модельної точки 4, де показники озеленення на третину перевищують рекомендовані.

4.2.3. *Насадження при клубах, палацах культури, громадських будинках і насадження при науково-дослідних установах.* Для аналізу показників рівня озеленення даних структурних елементів - нами було вибрано дві модельні ділянки - територія навколо Будинку офіцерів в "Авіамістечку" і територія навколо наукового корпусу Мелітопольської

дослідної станції садівництва імені М. Ф. Сидоренка ІС НААН (рис. 9). Перша репрезентує структурний елемент - насадження при клубах, палацах культури, громадських будинках; друга - насадження при науково-дослідних установах.

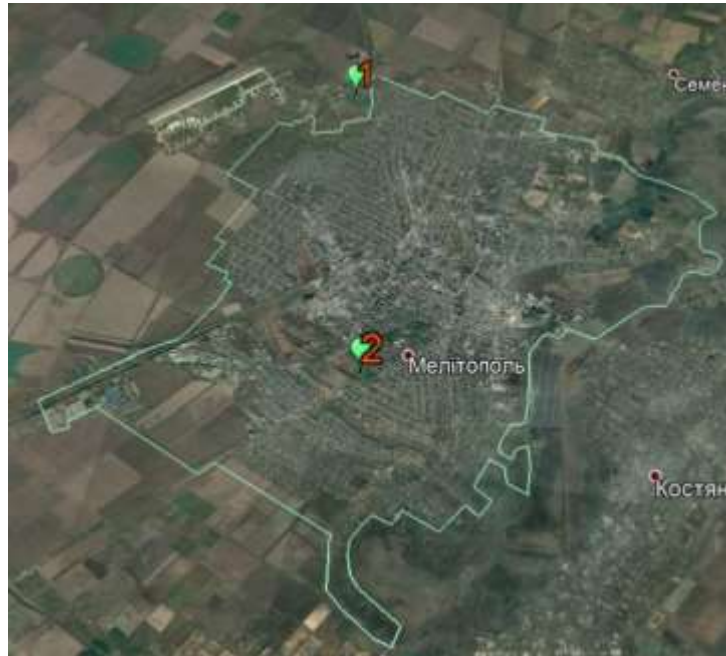

Рис. 9. Розміщення модельних ділянок насаджень при клубах, палацах культури, громадських будинках (1) і насаджень при науково-дослідних установах (2) в межах м. Мелітополя

Територія навколо Будинку офіцерів розташована у північно-західній частині Мелітополя в районі з багатоповерхової забудовою. Він побудований в жовтні 1964 року. було відкрито Клуб офіцерів.

Середні показники рівня озеленення тут становлять 10-20%, що майже в три-чотири рази менше рекомендованих показників.

Територія навколо дослідної станції розташована біля триповерхового головного корпусу, поруч з яким знаходиться кілька одноповерхових будівель. Навколо станції розбито великий сквер. На захід від станції знаходяться промислові сади.

Середні показники рівня озеленення тут становлять 60-70%, що на 10-20% вище рекомендованих.

4.2.4. *Насадження при лікарнях та інших лікувально-профілактичних закладах.* Для аналізу показників рівня озеленення даного структурного елементу - нами було вибрано чотири модельних ділянки - території лікувальних закладів, які були розташовані в різних частинах міста - протитуберкульозний диспансер (1), а також території лікарень, які входять до складу ТМО "Багатопрофільна лікарня інтенсивних методів лікування та швидкої медичної допомоги" Мелітопольської міської ради Запорізької області (2-4). Розташування модельних ділянок насаджень при лікарнях та інших лікувально-профілактичних закладах в межах міста Мелітополя представлено на рис. 10.

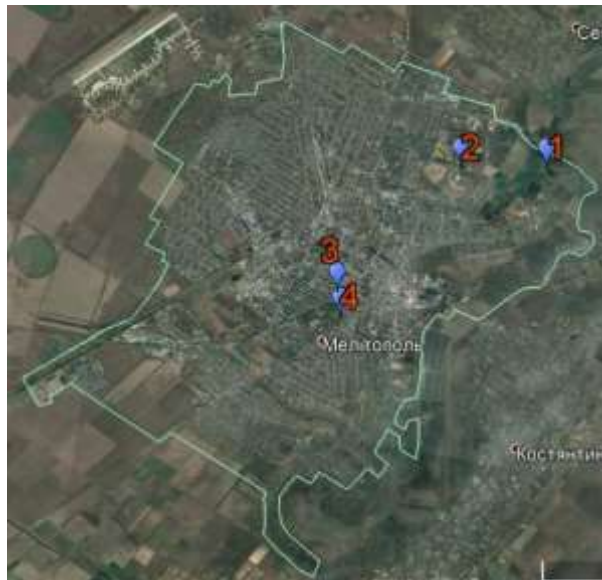

Рис. 10. Розташування модельних ділянок насаджень при лікарнях та інших лікувально-профілактичних закладах в межах міста Мелітополя

Модельна ділянка 1 - протитуберкульозний диспансер, розташована в північно-східній частині м. Мелітополя. Територія практично повністю зайнята деревними насадженнями за рахунок того, що заклад розміщується в лісопарковій зоні міста. Це єдина ділянка, де практично відсутня щільна забудова. Всі інші, характеризуються досить високим рівнем забудови території, особливо ділянки 3 і 4, які знаходяться в центральній частині міста.

Середній вік насаджень при лікарнях та інших лікувально-профілактичних закладах в межах міста Мелітополя по чотирьом модельним

точкам представлений на рис. 11.

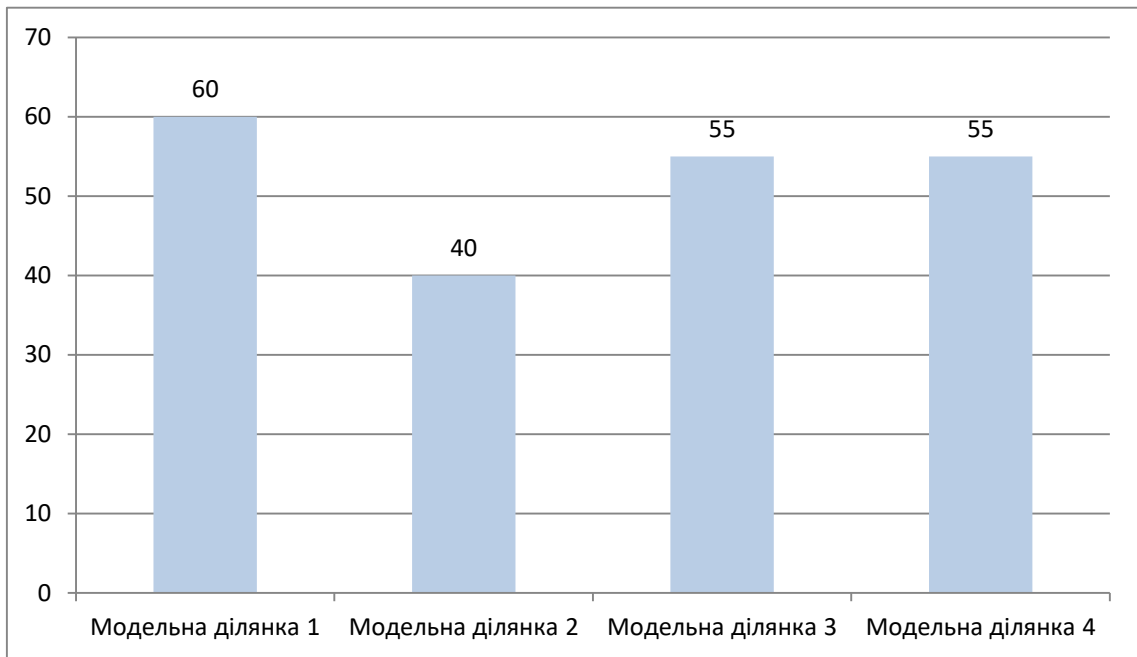

Рис. 11. Середній вік насаджень при лікарнях та інших лікувально-профілактичних закладах в межах м. Мелітополя (років)

Фактичні і рекомендовані середні показники рівня озеленення модельних точок представлені на рис. 12.

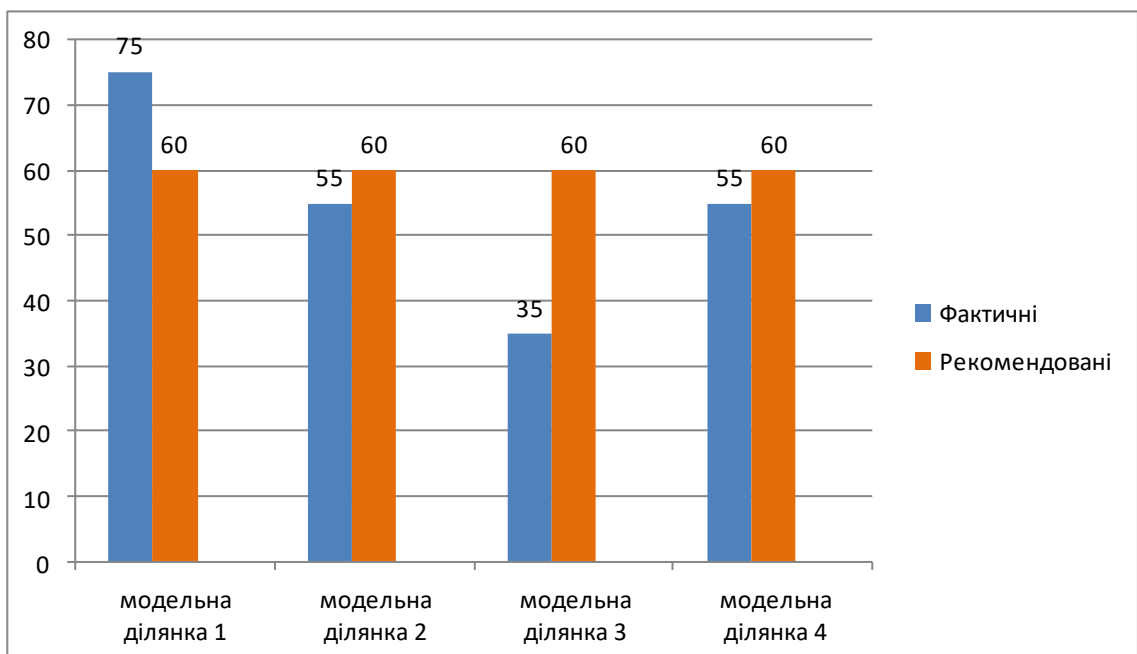

Рис. 12. Фактичні і рекомендовані показники рівня озеленення територій при лікарнях та інших лікувально-профілактичних закладах в межах міста (%)

Так, середні показники рівня озеленення по точці 1 становлять 70-80%, що майже в півтора рази перевищує рекомендовані показники по даному структурному елементу. Модельна точка 2, розташована в північно-східній частині міста, поруч з лісопарковою зоною і промисловими садами. Середні показники рівня озеленення становлять тут 50-60% і практично дорівнюють рекомендованим показникам.

Модельна точка 3 - мелітопольська міська дитяча лікарня, розташована в центральній частині міста. Частина території примикає до району приватної забудови, а інша - до багатоповерхових будинків. Середні показники рівня озеленення тут становлять 30-40% і є в півтора рази меншими за рекомендовані норми. Крім того, рівень озеленення дитячої лікарні є найнижчим серед лікувальних закладів, які нами аналізуються.

Модельна точка 4 - мелітопольська міська лікарня №1, розташована в центральній частині міста. Одна частина території межує з суцільним зеленим масивом парку культури і відпочинку ім. Горького, інша - з двома потужними транспортними артеріями міста - проспектом Богдана Хмельницького та вулицею Героїв України.

Середні показники рівня озеленення тут становлять 50-60% і майже співпадають з рекомендованими нормами (див. рис. 12).

4.2.5. Інші структурні елементи системи насаджень обмеженого користування. До інших структурних елементів системи насаджень обмеженого користування нами віднесені насадження на території промислових підприємств, насадження на території житлових мікрорайонів та прибудинкові сквери.

Насадження на території промислових підприємств є досить проблематичним об'єктом для повноцінного дослідження і аналізу. Незважаючи на те, що в Мелітополі існує значна кількість великих промислових підприємств таких як "Мелітопольський моторний завод", завод "Автогідроагрегат", завод тракторних гідроагрегатів, "Холодмаш" та ін. всіх їх спіткала майже одна участь. Їх великі території і будівлі

розпродаються, або вже розпродані різним власникам, тому в межах колись одного великого підприємства по факту розташовується до декілька десятків маленьких фірм. В такому випадку аналізувати систему озеленення за яку практично ніхто не несе відповідальність скоріше недоцільне.

Насадження на території житлових мікрорайонів, як складова системи озеленення також є проблематичним структурним елементом тому, що не мають єдиного власника. Так прибудинкові території багатоповерхівок можуть бути у обслуговуванні створених об'єднань співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ), або житлово-комунальних підприємств. Це значно утруднює втілення єдиних підходів до створення сучасної системи озеленення таких територій і потребує розробки уніфікованих заходів.

Крім того, слід зазначити, що насадження на території житлових мікрорайонів майже завжди є результатом аматорських ініціатив мешканців будинків. Такі ініціативи в подальшому, дуже часто призводять до негативних наслідків - відсутність доступу до інженерних мереж, руйнування фундаментів і дахів будинків та ін.

На нашу думку, аналіз системи озеленення на територіях житлових мікрорайонів є дуже ускладненим, потребує врахування значної кількості складових (у тому числі і системи управління будинками) і може бути об'єктом окремого дослідження.

Прибудинкові сквери це структурний елемент, який практично не зустрічається в системі озеленення міста.

ВИСНОВКИ

1. Система зелених насаджень м. Мелітополя складається з двох категорій - насаджень загального користування і насаджень обмеженого користування і 12 структурних елементів.

2. Насаджень загального користування в місті Мелітополі представлені чотирма структурними елементами: центральні і районні парки культури і відпочинку, меморіальні парки, насаджень на вулицях і площах, а також лісопарки у незабудованій частині міста. Показники рівня озеленення тут майже відповідають рекомендованим, за виключенням парків культури і відпочинку де цей показник перевищений більш ніж в два рази.

Для збереження лісопаркових зон в першу чергу необхідно винесення меж цих територій в природу.

3. Середній показник рівня озеленення насаджень обмеженого користування структурного елемента - насаджень при школах, технікумах, вищих навчальних закладах по місту Мелітополі складає 22,5%, що більш ніж в два рази менше за рекомендовані показники. Середній вік насаджень коливався в межах 20-40 років. При плануванні міських програм з озеленення потрібно враховувати, що більшість територій шкіл потребує заходів по збільшенню частки зелених насаджень.

4. Середній показник рівня озеленення структурного елемента насаджень дошкільних закладів складає 62,5%, що на 10-15% більше за рекомендовані показники. Середній вік насаджень - 40-65 років. При плануванні міських програм з озеленення потрібно, ймовірно, змінювати вікову структуру насаджень в бік їх омолодження і урізноманітнювати породний склад деревних насаджень.

5. Рівень озеленення структурного елемента - насаджень при клубах, палацах культури, громадських будинках становить 10-20% і майже в тричотири рази менше рекомендованих. Аналогічний показник для насаджень при науково-дослідних установах становить 60-70% і на 10-20% перевищує

нормативний. Середній вік насаджень по вказаним структурним елементам становить 50-70 років.

6. Середній показник рівня озеленення території при лікарнях та інших лікувально-профілактичних закладах складає 55%, що практично співпадає з рекомендованими нормами. Середній вік насаджень становить 50 років, а висота в межах 10-14 м. Для оптимізації насаджень потребується їх омолодження (за рахунок посадки нових дерев) і зменшення їх висотних показників.

7. Насадження на території житлових мікрорайонів як складова системи озеленення є досить проблематичним тому, що не мають єдиного власника. Так прибудинкові території багатоповерхівок можуть бути у обслуговуванні створених об'єднань співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ) або житлово-комунальних підприємств. Це значно утруднює втілення єдиних підходів до створення сучасної системи озеленення таких територій і потребує розробки уніфікованих заходів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Подорожний С.М., Солоненко А.М., Разнополов О.М. Роль колекцій деревно-кущових рослин у вивченні дисциплін ботанічного циклу / Подорожний С.М., Солоненко А.М., Разнополов О.М. – Рідна школа. – 2006. - №1 (912). – С. 79-80.
2. Міста та райони Запорізької області за 2009 рік (статистичний щорічник) / Під ред. В. П. Головешко. - Государственный комитет статистики Украины, Главное управление статистики в Запорожской области, 272 с.
3. Бажан О. Г. Мелітополь // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. — К.: Наукова думка, 2009. — Т. 6 : Ла — Мі. — С. 595.
4. Михайлов Б. Д. От слободы — к городу // Мелітополь. — Днепропетровск: Промінь, 1978. - 211 с.
5. Клімат України / За ред. В.М. Липінського, В.А. Дячука, В.М. Бабіченко. - Київ: вид-во Раєвського, 2003. – 563 с.
6. Маринич О.М. Географічна енциклопедія України. - Київ: Українська Радянська Енциклопедія, 1990. - Т., 2. – 480 с.
7. Національний атлас України. – Київ: Державне науково-виробниче підприємство «Картографія», 2007. – 435 с.
8. Сиротенко А.Н., Чернов Б.Я., Плахута В.Я., География Украины. Киев: Освіта, 1996. – 240 с.
9. Геоботанічне районування Української РСР / Київ: Наукова Думка, 1977. – 304 с.
10. Природа Украинской ССР. Растительный мир / Андриенко Т.Л., Блюм О.Б., Вассер С.П. и др. – К.: Наук. Думка. – 1985. – 208 с.
11. Александрова В.Д. Классификация растительности. - Ленинград: Наука, 1969. - 275 с.
12. Голубев В.Н., Корженевский В.В. Методические рекомендации по

геоботаническому изучению и классификации растительности Крыма. - Ялта: ГНБС, 1985. - 37 с.

13. Інструкція з технічної інвентаризації зелених насаджень ГКН 03.08.007-2002 у містах і селищах міського типу України // Держбуд України. - Київ, 2002. – 20 с.

14. Озеленение населенных мест: Справочник / Ерохина В.И., Жеребцова Г.П., Вольфтруб Т.И. и др.: Под ред. В.И. Ерохиной. – Москва: Стройиздат, 1987. – 480 с.

15. Доброчаева Д.Н., Котов М.И., Прокудин Ю.Н и др. Определитель высших растений Украины / Доброчаева Д.Н., Котов М.И., Прокудин Ю.Н и др. – К.: Наук. Думка, 1987. – 548 с.

16. Кохно М.А., Пархоменко Л.І., Зарубенко А.У. та ін.; за ред. М.А. Кохна та Н.М. Трофименко. Дендрофлора України. Дикорослі і культивовані дерева і кущі. Покритонасінні. Частина І. Довідник / Кохно М.А., Пархоменко Л.І., Зарубенко А.У. та ін.; за ред. М.А. Кохна та Н.М. Трофименко. – Київ: Фітосоціоцентр, 2002. – 447 с.

17. Кохно М.А., Пархоменко Л.І., Зарубенко А.У. та ін.; за ред. М.А. Кохна та Н.М. Трофименко. Дендрофлора України. Дикорослі і культивовані дерева і кущі. Покритонасінні. Частина ІІ. Довідник / Кохно М.А., Пархоменко Л.І., Зарубенко А.У. та ін.; за ред. М.А. Кохна та Н.М. Трофименко. – К.: Фітосоціоцентр, 2005. – 716 с.

18. Колесников А.И. Декоративная дендрология / Колесников А.И. – М.: Лесная промышленность, 1974. – 703 с.

19. Гроздов Н.Б. и др. Деревья, кустарники и лианы / Гроздов и др. - Лесная промышленность, 1986. - 349 с.

20. Деревья и кустарники культивируемые в Украинской ССР. Покрытосеменные. - Киев, Наукова думка, 1986. - 720 с.

21. Державні будівельні норми України (ДБН Б.2.2-12-2018). Планування і забудова територій (видання офіційне). - Київ: Мінрегіон України, 2018. - 175 с.

22. Бакутис В.Э., Горохов В.А., Лунц Л.Б., Расторгуев О.С. Инженерное благоустройство городских территорий.- М.: Стройиздат, 1979. - 223 с.
23. Ландшафтная реконструкция городских зеленых насаждений общего пользования "парки, сады, скверы, бульвары ": Инструкция "НИКТИ ГХ МЖКХ УССР. - К.: 1970. - 201 с.
24. Лунц Л.Б. Городское зеленое строительство. - М.: Стройиздат, 1966. - 234 с.
25. Малько И.М. Садово-парковое строительство и хозяйство. Мин. коммун. хоз-ва. РСФСР. М.: 1961.
26. Нормы проектирования зеленых насаждений городов в различных природных зонах Украинской ССР. РСН 183-76. - Киев: 1974. - 118 с.
27. Остапенко Б.Ф., Жирнов А.Д. Методические указания по проектированию зеленых насаждений городов, поселков и сел. - Харьков: 1975. - 78 с.
28. Теодоронский В.С., Белый А.И. Садово-парковое строительство и хозяйство. - Ленинград: Стройиздат, 1989. - 351 с.
29. Методические указания по проектированию, строительству и приемке в эксплуатацию парков, скверов и других объектов комплексного благоустройства в городах УССР: РД МУ 204 УССР 041-84 "НИИПградостроительства. - К.: 1984. - 158 с.
30. Нормы проектирования зеленых насаждений городов в различных природных зонах Украинской ССР. РСН 183-76. - Киев: 1974.- 118 с.